

Kako zamisliti Utopiju?

Oršanić, Lara

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:215:288150>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb](#)

Lara Oršanić

Kako zamisliti Utopiju?

Preddiplomski sveučilišni studij slikarstva

Mentor: red.prof. Igor Rončević

Akademija likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu

2019./2020.

Referirajući se na rad Frederica Jamesona, "Postmodernizam ili kulturalna logika kasnog kapitalizma", usmjeravam svoj rad prema promišljanju mogućnosti ostvarivanja duhovne, socijalne i kulturne revolucije čovjeka i svijeta, odnosno uzimajući u obzir rad Marije Selak, "Ljudska priroda i nova epoha", prema mogućnosti ostvarivanja nove epohe.

Možda sam želju za promjenom "duhovne situacije vremena" izrazila buneći se k ljepoti, što shvaćam pobunom za Život, k Životu, bivajući zaintrigirana osjećanjem neminovnosti te pobune. Uviđajući da je suvremeni svijet i čovječanstvo u krizi, čiji je simptom i ekološka neravnoteža koja prijeti nepovratnim kolapsom ekosustava, a time i kolapsom ljudskih društava, uslijed destruktivnog djelovanja postojećeg političko-ekonomskog sustava te "duhovnog stanja čovječanstva", (slijepa) volja za opstankom prokazuje se uništavalačkom silom po život na Zemlji.

Intrigira me antiteza života i smrti, koja se čini poput zloguke ptice sadašnjeg svijeta. Pitam se što uistinu znači odlučiti se za Život osvještavajući "duhovnu situaciju vremena". Čini se da nije dovoljno samo, grubo i naivno rečeno, "raditi svoj posao", jer današnji globalno međupovezani svijet kojim dominira monoperspektivnost tehno-znanosti, prema istraživanju Marije Selak, oslobodio jest potencijalno destruktivne sile, odnosno moć kojom čovjek treba nanovno zavladata da bi sačuvao svoj život i svijet, nastojeći očuvati, zapravo, regenerirati "život" prirode i drugih živih bića. Međutim, grubost bi se mogla primijetiti i u dovođenju čovjeka pred gotov čin. Naime, prihvati odgovornosti i uči ili ćeš uništiti svijet, stoga budi pozoran, uozbilji se i spoznavaj ili nećeš opstati. Upravo u tom aspektu imperativnosti opstanka, imperativnosti odgovornosti kao paradigme znanja, pitanje čemu? ne može biti previđeno i potisnuto. Potiskivanjem tog pitanja, naime čemu?, što jest prisutno u društvu kojim upravlja tehno-znanost, čovjek biva principijelno određen kao sredstvo ili instrument za održavanje sustava, odnosno on se može isto tako primoravati na potčinjavanje Opstanku, kao što se kroz višetisućlječnu povijest kršćanstva potčinjavao Bogu.

Smatram da sam proces umjetničkog djelovanja nosi utopijski, odnosno revolucionarni potencijal. Reflektirajući utopičnost svijeta, umjetnost jest svojevrсно odstvarivanje stvari,

odnosno oživljavanje svijeta na način osebnog dijaloga kojim gradimo "prostor" spoznaje i nadilaženja sebstva i svijeta. Smatram da čovjek putem umjetnosti može ostvariti "prostor" iskustva Jednote, Obuhvatnog, ekstatičnog sebnadilaženja u stvaranju, štoviše proširiti percepciju svijeta kultivirajući i istančujući osjetljivost bez potčinjavanja inače opojnim i destruktivnim sredstvima, kojima pribjegava u očaju nemogućnosti nadilaženja vlastite krhkosti i ograničenosti. Na taj način umjetnost može postati dijelom veličanja života u čovjekovom osvještavanju vlastite stvaralačke moći, potakujući ga da se osvjesti kao graditelj, a ne degradira kao razaratelj svijeta.

Pitam se, parafrazirajući u smislu "poetike započimanja" Petera Sloterdijka, je li suština tog komunikacijskog pothvata umjetnosti, odnosno njezine izlagajuće isturivosti u noć svijeta, kako bi zaposjela pozornicu i oživila, osvjetlila svijet sačinjavajući ga, "volja" za izrazom "daha" života, koji sačinjava i nas i svijet, "uhvativ" u misli, koja, zapravo, bezinteresno dijeli sebstvo svijetom, znajući da sačinjava konačnu, bezobjektnu "vratolomiju", Zemaljsku egzistenciju.

Razumijevajući (vlastitu) umjetničku djelatnost kao čin odstvarivanja stvari, paradoksalno se susrećem s prinudom postvarivanja u procesu komercijalizacije umjetnosti, ali i sebstva i svijeta, podrazumijevajući da umjetnik djeluje tako što opredmećuje sebstvo i svijet (u djelo). Opredmećeno sebstvo, umjesto anticipativnog produbljivanja razumijevanja procesa sačinjavanja prostora za sačinjavanje i spoznavanje sebstva i svijeta kao procesa postajanja čovjeka čovjekom vlastitim djelovanjem, ne uvidjevši egzistenciju kao bezobjektnu, otvorenu "vratolomiju", zapada u postvarivanje pod utjecajem društveno-ekonomske uvjetovanosti, odnosno motiviranosti svjetozbivanja kapitalom i logikom akumulacije profita, kako je primijetio Frederic Jameson, odnosno imanjenjem svijeta, a ne bivstvovanjem u supostojanju sa svijetom (pri tom mislim na razliku između modusa imanjenja i modusa bivstvovanja koju uspostavlja Erich Fromm), te neosvješteno podilazi ritmu tržišta, koje je počelo pulsirati virtualno, nudeći mogućnost instant, primjerice instagram, brendiranja i komercijalizacije ljudskih bića, odnosno umjetnika i umjetničkih djela. Smatram da na taj način svijet umjetnosti može služiti kao moćan mehanizam reprodukcije neodrživog, represivnog te destruktivnog društveno-ekonomskog

poretka, odnosno političkog sustava učvršćenog svezom partitokratskog demokratizma i korporativnog kapitalizma, što ostaje prikriveno, te kao takvo destruktivno.

Prema tome, antiteza života i smrti (u umjetnosti) problematizira se u prihvaćanju monoperspektivnosti, odnosno svojevrsnog intuitivnog doživljaja svijeta kao jedine istine, što se događa pod utjecajem ekonomsko-političkog sustava, koji umjetničko djelo lišava spoznajnog potencijala svodeći ga na (estetski) utrživi predmet ili pak na institucionalizirani događaj, vođen logikom kultura je biznis. Kako Marija Selak objašnjava, iznoseći razumijevanje "duhovne situacije vremena" filozofa Berdjajeva i njegovu revolucionarnu koncepciju socijalne utopije "novog srednjovjekovlja", susrećemo se s onim glasom zloguke ptice u vidu izbora između "upravljanja" vlastitog duha prema prijelomu epohe unutar naše povijesti ili prema prijelomu povijesti same, najvjerojatnije u ozračju zalaska u transhumano doba. Stoga odabir "upravljanja" duha prema novoj epohi, odabir Života, naznačuje razumijevanje znanja kao odgovornosti pri osvještavanju potrebe za uspostavom cjeline, te se umjetnost iz bioetičke pluriperspektivnosti otkriva kao samo jedan "obogaćujući", raskrivalački pristup "obuhvatnom" svijetu, kao temeljnom pojmu nove epohe. Tako neredukcionistički pozicionirana umjetnost ne može biti izdvojena kao gotov predmet ili događaj, već jedino uvučena u proces spoznaje, odnosno sačinjavanja svijeta. Smatram da, razumijevajući umjetnost kao dio procesa svjetovanja kojim se čovjek bori da postane on sam, redukcija umjetničkog djela na prodajni predmet ili čin onemogućuje potragu za smislom. Štoviše, kroz kapitaliziranje umjetnosti ljudski duh odaje priznanje vjeri u burzu koja je postala sila koja gospodari i regulira život. Čovjek sebe postavlja kao čovjekoboga, čime možda nesvjesno postavlja "tminu" za bitak svijeta, odaje se silama zla, odnosno (samo)destrukciji svijeta.

Buneći se za nadilaženje čovjekoboga, ironično "golog i nezaštićenog" u besmislu svojih postvarenih mogućnosti, kakvog ga je iznjedrila u novovjekovlju znanost, buneći se za očuvanje svijeta u cjelini kojeg je čovjek samo jedan dio, pitam se čemu? (se bunim).

Pitam se da li se tako "ljudska" obeskriljenost, u smislu Platonovog razmatranja u Fedru, odnosno ustvrđivanja o krilu: "Krilo ima prirodnu snagu da diže u visine ono što je teško i vodi

onamo gdje stanuje rod bogova; zato ono od svega što se nalazi na tijelu ima najviše srodnosti s onim što je božansko”, objašnjavajući pri tome da se perje duše hrani idejama, taj gubitak perja s duše, prihvaćen kao dražesna slabost, danas manifestira kao želja za postajanjem transhumanim.

Ono što me osupnjuje kao paradoksalno je da se pomirenje sa stanjem suvremenog svijeta, čovječanstva i društva, a time i zaključenje o nemogućnosti nebiomedicinskog “sebenadilaženja”, (pri čemu kao opoziciju mislim na (samo)nadilaženje u smislu Kangrgine primjedbe da se čovjek bori da postane on sam jedina jest samosvrha života kao tog svjetovanja-vremenovanja-čovjekovanja, što se postiže borbom kako za svoje ljudsko dostojanstvo, tako i za vlastitu individualno-osobno osmišljenu sreću), prijeti manifestirati kao tehno-znanstveno dovršenje čovjeka, prokazano kao uništenje čovjeka i svijeta u radu Marije Selak, te se stoga “nepomirenje”, svojevrsna pobuna, imperativ osvještavanja, duhovna, socijalna i kulturna revolucija nadaje kao put u “budućnost”. Zaključila bih osvrćući se na “činjenice”.

Ljudi. Sačinjeni od tvari eksplodiranih supernova, udisatelji zraka i ispijatelji vode pradavnih erupcija vulkanskih plinova zemljine unutrašnjosti, evoluirani kroz proždralačku, to jest hranidbenu “borbu” s drugim vrstama i međusobom za opstanak. Ponosni nasljedovatelji, graditelji spomenika kulturi više od pettisućljetne civilizacijske, ubilačke, kolonizirajuće, imperijalizirajuće, pokoravajuće, osvajajuće, odnosno ratne povijesti, ljudi, ta krunidba Zemlje, zaista tragikomično, uslijed “burne” povijesti biva suočena s destruktivnošću vlastitog djelovanja. Naime, ekološka kriza. Izumiranje velikog broja živih vrsta. Ugroženost opstanka ljudske civilizacije. Sveopća obesmišljenost čovjeka i svijeta uslijed silovitog konzumerističkog proždiranja prirode i svijeta tehnoznanstvene civilizacije spektakla obavija me svojom “sjenkom”, svojim destruktivnim, licemjernim, “paklenim”, napudranim i našminkanim osmijehom. Stoga se pitam, sažimam se u obeskriljenosti, “Kako zamisliti Utopiju?”, Čemu.

Korištena literatura:

Čovjek u prostoru /// Slobodan Sadžakov, Luka Matić, Hrvoje Jurić, Enis Zebić, Iskra Krstić

Guy Debord, Društvo spektakla, Edicija teorija sv. 2, Radnička biblioteka, 1992.

Eduard Kale, Povijest civilizacija, Školska knjiga, Zagreb, 1990.

Erich Fromm, Imati ili biti, Naprijed, Nolit, Zagreb, 1986.

Frederic Jameson, Postmodernizam ili kulturna logika kasnog kapitalizma, Arkazin, Zagreb, 2019.

Karl Jaspers, Uvod u filozofiju, Dvanaest radijskih predavanja, Naklada BREZA, Zagreb, 2012.

Ljiljana Kolečnik, Umjetničko djelo kao društvena činjenica, Perspektive kritičke povijesti umjetnosti, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 2015.

Platon, Ijon, Gozba, Fedar, Beograd: Beogradski izdavačko-grafički zavod, 1979.

Marija Selak, Ljudska priroda i nova epoha, Naklada BREZA, Zagreb, 2013.

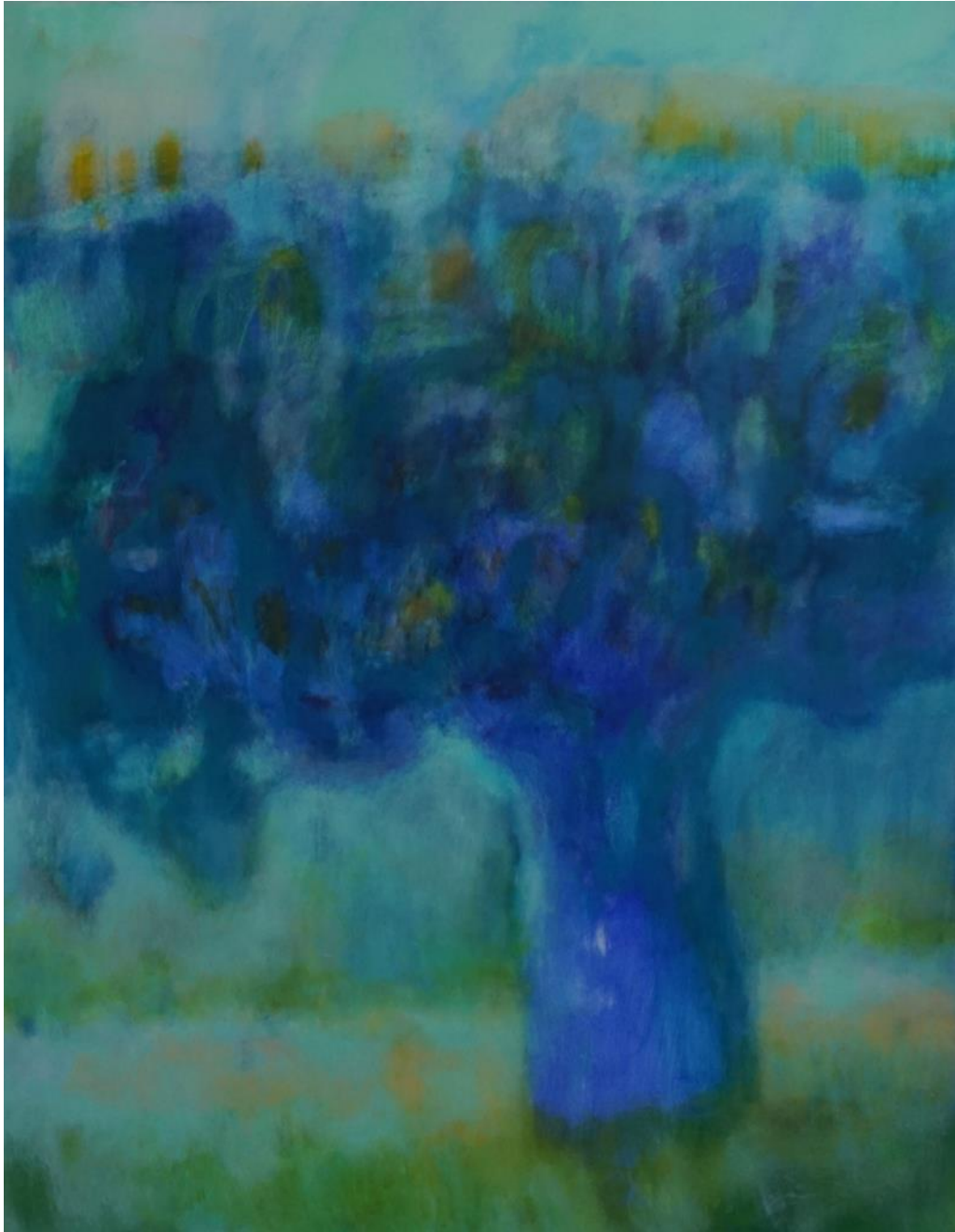
Peter Sloterdijk, Doći na svijet, dospjeti u jezik, NAKLADA MD, Zagreb, 1992.

Luka Perušić, Agon-kompleks, Filozofijska istraživanja, 35, 2015.

Luka Perušić, O dvadeset i pet godina najopasnijeg pitanja, Čemu: časopis studenata filozofije, Broj 26., 2019.

Miško Šuvaković, Pojmovnik suvremene umjetnosti, Horetzky, Zagreb, 2005.

Thomas Berry, The Dream of the Earth, Sierra Club Books, San Francisco, 1988

Plam

Supostojanje

Volja

Kako zamisliti Utopiju?